

Haridus- ja Teadusministeerium

TUGIVÕRGUSTIKE KAASAMINE TÄISKASVANUHARIDUSE EDENDAMISEKS

RAPORT

Täiskasvanud õppija nädala üle-eestilise võrgustiku liikmete
küsitlusest

Raporti koostaja:
Ivi Proos, sotsioloog
Eesti Avatud Ühiskonna Instituut

Aprill – mai, 2010

Sisukord

	Lk
Saateks	3
1. Küsitluse valim	2
2. Võrgustiku liikmete enesemääratlus	5
3. Elukestva õppe tähendus võrgustiku liikmetele	6
4. Hinnangud maakondlikele võrgustikele	8
5. Hinnangud elukestva õppe edendamise prioriteetidele	11
6. Täiskasvanuõpet edendavad institutsioonid	12
7. Ettepanekud maakonna võrgustike aktiveerimiseks	13
8. Võrgustiku liikmete ootused ETKA Andrasele	16

Saateks

Täiskasvanud õppija nädala üle-eestilise võrgustiku (edaspidi Andrase võrgustik) liikmete küsitluse läbiviimise initsiatiiv tuli Andraselt. Küsitluse sihiks oli kaasata võimalikult suurt osa Andrase tugivõrgustiku liikmetest kaasa mõtlema võrgustiku arengute üle ning anda võrgustiku liikmetele võimalus oma seisukohtade väljaütlemiseks Andrase seniste tegevuste kohta.

Küsitlus võimaldas:

- Analüüsida kuidas edendada täiskasvanuharidust kaasates võrgustikke
- Hinnata võrgustiku toimimise põhimõtteid ja tõhusust
- Hinnata võrgustiku liikmete teadlikkust ja motiveeritust
- Selgitada võrgustiku liikmete ootuseid ETKA Andrasele

Ankeedi küsimuste sõnastamisel kasutasime suhteliselt vabalt mõisteid „elukestev õpe“ ja „täiskasvanuharidus“. Eeldasime et ankeedile vastavad võrgustiku liikmed on spetsialistid, kes saavad aru elukestva õppe ja täiskasvanuhariduse tähendustest ja oskavad neid mõisteid vajadusel eristada.

Küsitlus oli väikese mahuga. Võrgustiku liikmed täitsid ankeedi teabepäevkoolitustel ning seepärast ei tohtinud küsitlus segada koolituse läbiviimist ja vastamine ei tohtinud võtta palju aega. Ankeet oli anonüümne. Koolitused toimusid Tartus, Tallinnas, Narvas, Kuressaares ja Paides.

1. Küsitluse valim

Küsitluses osalesid ja vastasid ankeedile inimesed, kes osalesid ETKA Andrase teabepäev-koolitustel üle Eesti käesoleva aasta aprillis. Kõiki koolitustel osalenud inimesi käsitlesime Andrase võrgustiku liikmetena. Küsitluse tulemusi interpreteerides iseloomustame kõiki vastajaid mõistega Andrase maakondlike võrgustike liikmed. Koolitustel osalejad moodustasid esindusliku valimi, mis iseloomustab Andrase võrgustikku.

Ankeedis oli filtreeriv küsimus, mis selgitas kuidas vastajad ise hindavad oma seotust Andrasega. Vastusevariandid „olen seotud“ ja „ei ole seotud“ ning edasi nendele vastajatele, kes seostasid ennast Andrasega oli küsimus „mitu aastat seotud Andrasega“. Kokku vastasid ankeedile 266 inimest, mis on piisav kogum, et selle põhjal teha järeldusi võrgustiku toimimise kohta.

Vastajate iseloomustus

	Vastajad %-s
Sugu	
Naised	90
Mehed	10
Vanus	
Kuni 35 aastat	18
36 – 45 aastat	29
46 – 55 aastat	28
Üle 55 aasta	22
Vastamata	3*
Haridus	
Akadeemiline kõrgharidus	53
Rakenduslik kõrgharidus	15
Kutseharidus	17
Madalam haridus või vastamata	15
Seotus ETKA Andrasega	
Kuni 3 aastat	31
4 – 6 aastat	17
Üle 6 aasta	12
Ei ole seotud	33
Vastamata	7
Staaž täiskasvanute koolitajana	
Kuni 3 aastat	16
4 – 6 aastat	10
Üle 6 aasta	30
Puudub	37
Vastamata	7
Töökoht	
Täiskasvanute koolituskeskus (ka kõrgkool)	21
Mittetulundusühing või selts	19
Raamatukogu	16
Kohalik omavalitsus	11
Kutsekool	7
Muu töökoht	20
Ei tööta	6

* Vastajad täitsid ankeeti iseseisvalt ja kõikidele küsimustele ei ole vastajad 100 protsendiliselt vastuseid andnud

2. Võrgustiku liikmete enesemääratlus

Võrgustik ja koolitustel osalejad. Kõiki koolitustel osalejaid käsitlesime Andrase tugivõrgustiku nn. „suure ringi“ liikmetena. Nad võivad olla täiskasvanuhariduse edendajad ja täiskasvanute koolitajad. Andrase eemärk on pakkuda koolitusi ja teabepäevi suurele ringile täiskasvanukoolitustega seotud inimestele.

Vastajad pidid ise otsustama, kuidas nad ennast Andrasega sidustavad, küsimus sõnastati „Mitu aastat oled seotud Andrasega?“. Kõikidest vastajatest olid Andrasega seotud 60% ja kolmandik vastajatest, 33% ei pidanud ennast Andrasega seotuks. 7% koolitustel osalejatest ei vastanud sellele küsimusele. Andrasega seotud inimestest (60%) oli kõige suurema osatähtsusega lühemaajalise seotusega (kuni 3 aastat) rühm, mis moodustas 31%. 4 kuni 6 aastat olid Andrasega seotud 17% ja üle 6 aastase sidususega 12% vastajatest.

ETKA Andras tegevustes osalejad täidavad elukestva õppe protsessis erinevaid rolle. On koolitajad, kes tegelevad peamiselt täiskasvanute õpetamisega, teiseks organisaatorid, õppimisvõimaluste tutvustajad ja koolituste korraldajad. Kolmandaks osalevad Andrase tegevustes ka täiskasvanud õppijad, näiteks täiskasvanud õppija konkurssidel osalenud inimesed. Palusime vastajatel ennast määratleda kolme rolli kombineerimisega. Rollideks olid „koolitaja“, „kaasaaitaja“ ja „õppija“. Vastajad pidid oma rollide tähtsust määratlema %-s nii, et kolme rolli kogusummaks oli 100%.

Kolme tingliku rühma (koolitajad, kaasaaitajad ja õppijad) eristamine toimus järgmiselt: andmetöötluse programmi alusel valiti igasse rühma vastajad, kes ühe kolmest rollist valisid endale põhiliseks (suurima %-ga märgitud roll). Kui mõne rolli määratlemisel olid %-d võrdsed, näiteks koolitaja – 40%, kaasaaitaja – 40% ja õppija – 20%, siis kasutati rollide eelistuste pingerida nii, et esikohal oli koolitaja -, teisel kaasaaitaja – ja kolmandal õppija roll. Toodud näite puhul sattus vastaja „koolitajate“ rühma.

Tabel on koostatud nii, et oleks näha vastaja põhiroll täiskasvanute koolituses ja sidususe aeg Andrasega ehk mitu aastat on vastaja enda hinnangul olnud Andrasega seotud.

Andrase võrgustiku liikmete rolli määratlemine enesehinnangute kaudu

Tabel 1. Kellena Sa ennast elukestva õppe maastikul tunnend?

(Hinnangud %-s)

Võrgustiku liikme põhiroll enesemääratlusena	Seotus Andrasega (aastates)			Ei ole seotud Andrasega
	Kuni 3 a	4 – 6 a	Üle 6 a	
Koolitaja põhirolliga	29	31	47	33
Kaasaaitaja põhirolliga	32	40	47	29
Õppija põhirolliga	39	29	6	38
Kokku	100	100	100	100

Allikas : ETKA Andras küsitlus 2010

Uuring näitas selget tendentsi, mida kauem on inimesed olnud seotud Andrasega, seda sagedamini tunnevad nad ennast täiskasvanute koolitaja rollis. Ühelt poolt näitab see, et Andras suudab hoida pikaajalist sidet inimestega, kes peavad ennast täiskasvanute koolitajateks. Teiselt poolt näitab seos, et

täiskasvanuhariduse valdkonnas tegutsevad inimesed tahavad olla Andrasega seotud ka pikemat aega.

Andrasega pikemalt (üle 6 aasta) seotud inimesed on teistest gruppidest sagedamini täiskasvanuhariduse edendamisele kaasaaitajad ja kõige harvemini lihtsamas, õppija rollis.

Kokkuvõttes näitab tendents Andrase võrgustiku tugevust, täiskasvanute koolitajaid on suudetud võrgustikus pikemalt hoida, et saaks teha tulemuslikku koostööd.

Andrase võrgustik ei ole organisatsiooni ülesehituse mõttes range hierarhiaga struktuur. Pigem võib Andrase võrgustikku käsitleda pehmele koostööle orienteeritud tugistruktuurina, kes aktiveerub perioodiliselt, siis kui toimub täiskasvanud õppija nädala ettevalmistamine ja läbiviimine. Sellist tüüpi võrgustiku liikmete hoidmine motiveeritute ja tegusatena ei ole sugugi lihtne ülesanne. Seetõttu on Andrase tegevustes olulisel kohal võrgustiku liikmetele mõeldud täiskasvanuhariduse foorumid, eelfoorumid täiskasvanute koolitajate kvalifikatsioonikursused, koostööseminarid, teabepäevad ja õppepäevad.

Andrase võrgustiku ülesehitust ja tegevust analüüsides võib tunduda üsnagi arusaamatuna, kuidas pehmelt seotud võrgustik sedavõrd tulemuslikult toimtab. Põhjuseid peab otsima heas kommunikatsioonis. Omavahelise suhtluse teemat, ehk kommunikatsiooni tõhusust, väikese mahuga küsitluses kahjuks käsitleda ei olnud võimalik.

Teist põhjuste kompleksi, mis seletab pehmele koostööle orienteeritud võrgustiku head toimimist, võiks nimetada veidi esseistlikult „võrgustiku maagiaks“. Võrgustiku maagiaks võiks nimetada seda, kui inimesed ise peavad oluliseks ja tahavad võrgustikku kuuluda. Inimesed teevad võrgustikus vabatahtlikult koostööd, osalevad koolitustel, aitavad leida kandidaate aasta õppijate ning koolitajate tunnustamiseks jne. Ehk teiste sõnadega, inimesed panustavad täiskasvanuhariduse edendamisse ilma otsest isiklikku rahalist tulu saamata. Inimesed saavad kasu, õppimine ja õpetamine on alati kasulik, kuid ei saa rahalist tulu.

3. Elukestva õppe tähendus võrgustiku liikmetele

Küsitluses määratlesid vastajad enda kuulumist elukestva õppe võrgustikku. Küsimuse sõnastasime, „*Kas Sina isiklikult kuulud elukestva õppe võrgustikku?*“ Enne küsimust sõnastasime ka võrgustiku tähenduse, et anda inimestele ühesugune orientiir sellele küsimusele vastamiseks. Võrgustiku all mõtlesime ühise eesmärgi nimel omavahel koostööd tegevaid inimesi ja organisatsioone.

Tabel 2. Vastaja kuulumine elukestva õppe võrgustikku, enesehinnang
(Hinnangud %-s)

Kuulumine elukestva õppe võrgustikku	Vastaja põhirollid ...			
	Koolitaja	Kaasaaitaja	Õppija	Keskmine
Kindlasti kuulun	76	61	61	66
Arvatavasti kuulun	18	32	29	26
Ei kuulu	6	7	10	8
Kokku	100	100	100	100

Allikas : ETKA Andras küsitlus 2010

Koolitajate ja kaasaaitajate enesemäärang võrgustiku liikmena on igati mõistetav. Üllatab aga see, et õppijad ennast sedavõrd tugevasti võrgustikuga seovad. Vaid 10% vastajatest, kes pidasid ennast põhirolliga õppijateks, ütlesid et nad ei kuulu elukestva õppe võrgustikku. Kõikide koolitustel osalejate vastustes oli väga tugevalt väljendatud soov kuuluda elukestva õppe võrgustikku. Sellise tendentsi üle juureldes, tekkiski soov pakkuda välja võrgustiku maagia mõiste elukestva õppe iseloomustamisel. Tulemused näitavad, et elukestva õppe tähenduse seletamisel, tuleb arvestada inimeste tugevat soovi kuuluda mõnda võrgustikku, olla koos teiste, samasuguste õppijate või õpetajatega.

Võrgustikku kuulumine on oluline veel seetõttu, et motiveerib inimest enam panustama elukestva õppe edendamisse

Tabel 3. Kas Sinul isiklikult on rohkem tahet ja energiat, et oma kodukohas senisest enam elukestva õppe edendamisele kaasa aidata

(Hinnangud %-s)

Tahe enam panustada elukestva õppe edendamisse	Vastaja põhirollid ...			
	Koolitaja	Kaasaaitaja	Õppija	Keskmine
Kindlasti on	53	44	57	51
Arvatavasti on	44	44	35	41
Ei ole	1	3	2	2
Ei oska hinnata	2	9	6	6
Kokku	100	100	100	100

Allikas : ETKA Andras küsitlus 2010

Küsitluse tulemused annavad võimaluse järeldada, et koolitusel osalenud inimestel on väga kõrge motivatsioon panustada senisest enam elukestvasse õppesse. Ühtviisi kõrgelt motiveeritud on koolitajad, kaasaaitajad ning õppijad. Seega võib järeldada, et Andrase võrgustikku kuuluvad inimesed on hästi motiveeritud tegutsema elukestva õppe edendamisel. Iseküsimus, kuivõrd on kõikidel sotsiaalsetel rühmadel (koolitajad, kaasaaitajad ja õppijad) reaalseid võimalusi tegutseda aktiivselt ja tulemuslikult täiskasvanuhariduse võrgustikes.

Uuring näitas võrgustiku liikmete suurt motiveeritust elukestvas õppes kaasalöömiseks. Järelikult on Andrasel kõik eeldused heaks ja tulemuslikuks koostööks võrgustiku liikmetega, sest võib eeldada inimeste aktiivset tahet koostööks.

Tabel 4. Millisel tasandil Sina praegu elukestva õppe edendamisele kaasa aitad?

(Hinnangud %-s)

Kaasaaitamine elukestvate õppele	Kindlasti	Arvatavasti	Seda mitte	Ei tea	Kokku
Eesti Vabariigis	20	28	25	27	100
Maakonnas	37	36	11	16	100
Linnas	48	20	14	18	100
Vallas	31	25	16	28	100
Külas	29	16	23	32	100

Allikas : ETKA Andras küsitlus 2010

Kõige suurema tähtsusega on võrgustiku liikmetele maakonna – ja linna tasand. Seal peavad ennast elukestva õppe edendajateks vastavalt 73% ja 68% vastajatest. Valla tasandil kaasaitajateks pidasid ennast 56%, Eestis tervikuna 48% ja küla tasandil 45% vastajatest. Võrgustiku liikmete valikud lubavad järeldada, et Andrase prioriteetideks on kujunenud maakonnad ja linnad, kõige vähem aga külad. Eraldi tuleks rõhutada, et ligi pooled võrgustiku liikmed peavad ennast elukestvate õppele kaasaitajateks ka Eesti riigi tasandil. See näitab kindlasti võrgustiku liikmete professionaalsust.

Analüüsid võrgustiku liikmete aktiivsust erinevatel tasanditel ja nende seotust Andrasega selgub, et mida pikemat aega on inimesed olnud Andrasega seotud, seda aktiivsemalt löövad nad kaasa elukestva õppe edendamisel kõikidel tasanditel peale külade tasandi. Näiteks üle 6 aasta Andrasega seotud inimestest 72% peavad ennast elukestva õppe edendajateks Eesti riigi tasandil.

Seega võib järeldada, et Andras on suutnud pikka aega (6 või enam aastat) oma võrgustikus hoida aktiivseid inimesi, kes mõjutavad elukestvaid õpet linnades, maakondades ja ka riigis tervikuna.

Oma soovitusel rõhutasid võrgustiku liikmed pideva tegevuse korraldamise vajadust koostöös Andrasega. Samas on pideva tegevuse korraldamine keeruline kui kodanikuühendus tegutseb vaid projektipõhiselt.

4. Hinnangud maakondlikele võrgustikele

Küsitluses palusime võrgustiku liikmeid iseloomustada oma koostööd Andrasega. Vastused näitasid, kuivõrd inimesed ise hindavad oma koostööd pidevana või ajutisena.

Tabel 5. Iseloomusta oma koostööd Andrasega

(Hinnangud %-s)

Hinnangud koostööle Andrasega	Seotus Andrasega (aastates)			Ei ole seotud Andrasega
	Kuni 3 a	4 – 6 a	Üle 6 a	
Pidev koostöö	24	53	66	7
Ajutine koostöö	49	36	34	22
Ei ole koostööd	10	-	-	41
Ei oska hinnata	17	11	-	30
Kokku	100	100	100	100

Allikas : ETKA Andras küsitlus 2010

Inimesed tunnevad oma seotust Andrasega erinevalt. Kõige pikema staažiga (üle 6 aasta) partneritest tunnitavad 2/3, et nende koostöö Andrasega on pidev. 4 kuni 6 aastase koostöö kogemusega inimestest hindab koostööd pidevaks 53% ja kuni 3 aastase koostöö praktikaga inimestest vaid 24%.

Järgmine tabel näitab, kuidas iseloomustavad oma koostööd inimesed sõltuvalt nende põhirollist täiskasvanuõppes.

Tabel 6. Iseloomusta oma koostööd Andrasega

(Hinnangud %-s)

Hinnangud koostööle Andrasega	Vastaja põhirollid ...			
	Koolitaja	Kaasaaitaja	Õppija	Keskmine
Pidev koostöö	35	32	21	30
Ajutine koostöö	34	33	33	34
Ei ole koostööd	16	16	23	18
Ei oska hinnata	15	19	23	18
Kokku	100	100	100	100

Allikas : ETKA Andras küsitlus 2010

Tulemuste põhjal võib öelda, et koolitajate ja kaasaaitajate hinnangud oluliselt ei erine. Kolmandik vastajatest hindab koostööd pidevaks ja teine kolmandik peab koostööd ajutiseks. Kuna paljud vastajat ei oska oma koostööd määratleda teljel „pidev – ajutine – koostöö puudub“, tuleks kõikvõimalikel kokkusaamistel võrgustiku liikmetega koostöö teemat eraldi analüüsida ja selgitada, et arusaamisi ühtlustada.

Selgitasime küsitlusega ka seda kui atraktiivseks hindavad võrgustiku liikmed oma koostööd Andrasega

Tabel 7. Kas Sa tahaksid teha Andrasega senisest rohkem koostööd

(Hinnangud %-s)

Koostöö perspektiivid tulevikus	Seotus Andrasega (aastates)			Ei ole seotud Andrasega
	Kuni 3 a	4 – 6 a	Üle 6 a	
Kindlasti tahan	49	49	41	36
Üldiselt tahan	46	42	53	45
Ei taha	-	2	3	5
Ei oska hinnata	5	7	3	14
Kokku	100	100	100	100

Allikas : ETKA Andras küsitlus 2010

Vastuseid nimetatud küsimusele saab interpreteerida kui võrgustiku liikmete soovi kuuluda Andrase võrgustikku. Kaudselt näitab see ka võrgustiku liikmete rahulolu Andrasega.

Esimese tendentsina võiks välja tuua kõikide vastajate ülisuure soovi (81% - 95% vastajatest) kuuluda Andrase võrgustikku ja teha senisest rohkem koostööd. Nimetasin sedavõrd suurt motiveeritust tinglikult „võrgustiku maagiaks“, sellest oli juttu ka eespool, kuid siin tuleb soov kuuluda võrgustikku jälle selgesti esile.

See on väga oluline uuringu tulemus ja näitab, et täiskasvanuhariduses on võrgustiku tähendus mitte lihtsalt oluline probleem, vaid strateegiliselt tähtis küsimus. Ja mitte üksnes Andrase, vaid ka ministeeriumi jaoks oluline, kes töötab välja täiskasvanuõppe strateegiat riigis. Sellest kui oluliseks täiskasvanuharidusega seotud inimesed hindavad võrgustikku kuulumist järeldan, et tänasel hetkel on täiskasvanuhariduse võrgustikku vähe. Ehk teiste sõnadega, on sadu koolitusüksusi, kuid vähe kokkukuuluvust ja sidusust.

Teise tendentsina tooksin välja, et ka vastajad kes ei ole Andrasega seotud, sooviksid valdavalt (81% vastajatest) teha Andrasega senisest enam koostööd. Ka see tendents selgitab omakorda võrgustikku kuulumise väga suurt tähendust.

Tabel 8. Kas Sa tahaksid teha Andrasega senisest rohkem koostööd
(Hinnangud %-s)

Koostöö perspektiivid tulevikus	Vastaja põhirollid ...			
	Koolitaja	Kaasaaitaja	Õppija	Keskmine
Kindlasti tahan	43	40	46	43
Üldiselt tahan	47	47	43	46
Ei taha	1	5	2	3
Ei oska hinnata	9	8	9	8
Kokku	100	100	100	100

Allikas : ETKA Andras küsitlus 2010

Võrgustikku kuulumise tähtsus peegeldub ka tabeli 8 andmetes. Senisest enam koostööd soovivad teha nii koolitajad, kaasaaitajad kui õppijad. Olulisi erinevusi kolme rühma vastustes ei ole.

Kuna Andrase organisatsiooni struktuuris on maakondlikel võrgustikel oluline tähendus, palusime võrgustiku liikmetel hinnata oma maakonna võrgustiku tegevust 10 palli skaalal. Suunitlesime vastajaid hindama võrgustikku lähtuvalt koostööst ja tulemuslikkusest.

Tabel 9. Palun anna 10 palli süsteemis hinnang oma maakonna võrgustikule.
Hinda võrgustiku koostööd ja tulemuslikkust

(Hinnangud %-s)

Hinnangud maakonna võrgustikule	Seotus Andrasega (aastates)			Ei ole seotud Andrasega
	Kuni 3 a	4 – 6 a	Üle 6 a	
1 – 4 palli (tagasihoidlik hinnang)	1	2	3	2
5 – 7 palli (keskmine hinnang)	28	27	19	20
8 – 10 palli (kõrge hinnang)	44	53	63	25
Ei oska hinnata	27	18	15	53
Kokku	100	100	100	100
Keskmine hinne	7,9	7,8	8,0	7,3

Allikas : ETKA Andras küsitlus 2010

Kokkuvõtlikult võiks öelda, et vastajad hindasid maakondlikke võrgustikke positiivselt.

Maakonna võrgustikku hindasid kõrgelt Andrasega seotud inimestest 44%-63% . Kõrgema hinde andsid võrgustikule inimesed, kes on Andrasega pikemaajaliselt seotud. Keskmiseks hindasid maakondlike võrgustike tegevuse tõhusust 19%-28% vastajatest. Tagasihoidlikuks hindasid maakondlikke võrgustikke vaid 1%-3% vastajatest.

Maakondliku võrgustiku tegevust ei osanud hinnata 15%-27% Andrasega seotud vastajatest ja 53% inimestest, kes ei olnud Andrasega seotud. Järelikult võib öelda, et maakonna võrgustik kui institutsioon ei paista alati piisavalt hästi välja. Eesmärgiks võiks seada maakondlike võrgustike „pildile toomist“, et nende tegevus maakonnas enam välja paistaks. Kõige tulemuslikumaks oleks kindlasti kohaliku meedia kaasamine ja mõlemapoolne koostöö meediaga.

Andrase organisatsiooni olulisteks tugipunktideks on maakondade võrgustike juhid ehk maakondade koordinaatorid. Kõik vastajad hindasid ka oma maakonna koordinaatorite tegevust. Analüüsis ei ole võimalik esitada tulemusi maakondlikus lõikes, sest vastajaid oli selleks liialt vähe.

Tabel 10. Palun hinda oma maakonna võrgustiku juhi (maakonna koordinaatori) tegevust. Oled Sa tema tegevusega rahul?

(Hinnangud %-s)

Hinnangud maakonna koordinaatorile	Seotus Andrasega (aastates)			Ei ole seotud Andrasega
	Kuni 3 a	4 – 6 a	Üle 6 a	
Väga rahul	31	44	50	22
Üldiselt rahul	49	36	38	37
Rahulolematu	-	7	6	-
Ei puutu temaga kokku	14	7	3	24
Ei oska hinnata	6	6	3	17
Kokku	100	100	100	100

Allikas : ETKA Andras küsitlus 2010

Vastajad on võrgustike juhtidega üldiselt rahul täpselt samuti nagu vastajad olid rahul maakondlike võrgustike tegevusega. Tulemused peegeldavad tendentsi, koordinaatoreid hindavad kõrgemalt Andrasega pikemaajaliselt seotud inimesed.

Veidi ärevust tekitava mõttena tooksin välja selle, et väga kõrge rahulolu maakondlike võrgustike tegevusega, samuti rahulolu koordinaatoritega, võib tekitada Andrase inimestes enesega rahulolu. Kas võrgustiku liikmete sedavõrd kõrge rahulolu tähendab, et kõik on väga hästi ja midagi muuta ei olegi vaja. Või näitab see võrgustiku liikmete vähest nõudlikkust, tänulikkust selle eest, et organisatsioon hoolitseb täiskasvanute koolituse edendamise eest. Kõrget rahulolu võib mõjutada ka võrdlusbaasi puudumine. Täiskasvanute koolitusturul on vähe konkurente, kelle tegevustega saaks Andrast võrrelda. Nii et mõtlemisainet Andrase juhatusele tundub olevat piisavalt.

5. Hinnangud elukestva õppe edendamise prioriteetidele

Andrasel on oma tegevusaja jooksul välja kujunenud elukestvat õpet edendavate tegevuste traditsioonid. Palusime võrgustiku liikmetel hinnata kõiki tegevusi 10 palli skaalal.

Tabel 11. Palun hinda 10 palli süsteemis kõikide tegevuste tähtsust, kuivõrd nad elukestvat õpet edendavad

(keskmine hinne)

Elukestvat õpet edendavad	Seotus Andrasega (aastates)			Ei ole seotud Andrasega
	Kuni 3 a	4 – 6 a	Üle 6 a	
Koostöö kohalike lehtedega, täiskasvanuhariduse teemadel artiklite avaldamine	8,6	8,6	8,6	8,4
Aasta õppija valimine	8,4	8,6	8,5	7,8
Aasta koolitaja valimine	8,4	8,5	8,5	7,7
Täiskasvanute koolitajate koolitamine (meistriklass, kvalifikatsioonikursus jm)	8,9	8,7	8,4	8,9
Saade Tagatargemad ETV-s	8,2	8,2	8,2	7,3
Koolitussõbraliku organisatsiooni valimine	8,4	8,6	8,0	7,8
Täiskasvanud õppijate foorumid igal aastal	7,7	8,0	8,0	7,9
Koolitussõbraliku omavalitsuse valimine	8,3	8,4	7,9	7,6
Ajakiri Õpitrepp	7,9	7,9	7,7	6,7
Täiskasvanuhariduse foorumid ja eelfoorumid	7,8	7,9	7,6	7,8
Huvitaja saade vikerraadios	7,8	7,7	7,6	7,3
Andragoogi kutsete omistamine	8,0	7,7	7,5	7,8
Õpibussi ringsõit Eestimaal ühe kuu jooksul	8,0	7,9	7,2	7,5
Venekeelne saade Raadio 4-s, Ainult täiskasvanutele	7,5	7,5	6,9	7,1

Allikas : ETKA Andras küsitlus 2010

Tabeli ülevaatlikumaks muutmisel järjestasime kõik tegurid vastavalt sellele kui mõjusateks võrgustiku liikmed erinevaid tegureid hindasid. Tegurite järjekord põhineb Andrase kõige pikemaajaliste partnerite (üle 6 aasta Andrasega seotud) hinnangutel. Eeldasime, et Andrase võrgustiku kõige pikemaajalised partnerid suudavad kõige adekvaatsemalt hinnata elukestvat õpet mõjutavaid tegureid, mida Andras oma töös kasutab.

Tabel annab hea ülevaate, milliseid tegevusi enam hinnatakse. Üldise tendentsina või välja tuua selle, et kõrgeid hinnanguid (7 palli ja enam) antakse praktiliselt kõikidele tegevustele. Järelikult on senised tegevused kõik olulised elukestva õppe edendamiseks.

Andrasega seotud inimestest on teistest mõnevõrra kriitilisemad need võrgustiku liikmed, kes on Andrasega seotud olnud kõige pikemat aega. Samas, kõrgelt hindavad Andrase tegevusi ja initsiatiive ka need inimesed, kes Andrasega seotud ei ole. Ainus Andrase initsiatiiv, ajakiri Õpitrepp, saab nimetatud rühmalt madalama hinnangu kui 7 palli. See võib olla seotud ka näiteks informatsiooni puudumisega. Andrasega mitte seotud inimesed ei ole võib olla ajakirja Õpitrepp üldse näinudki.

6. Täiskasvanuõpet edendavad institutsioonid

Võrgustiku liikmed hindasid ka erinevaid koolitustega tegelevaid institutsioone. Palusime institutsioone hinnata selle järgi kuivõrd erinevad institutsioonid aitavad kaasa täiskasvanuhariduse edendamisele.

Hinnangud on tabelis järjestatud vastavalt sellele, millist institutsiooni hinnati kõrgemalt, vastusevariant „olulisel määral aitab kaasa“.

Tabel 12. Millised institutsioonid aitavad täiskasvanuhariduse edendamisele kõige rohkem kaasa?

Kaasaaitamine täiskasvanuhariduse edendamisele	(Hinnangud %-s)				
	Olulisel määral	Mõnevõrra	Üldse mitte	Ei tea	Kokku
Andras	72	19	...	9	100
Kutsekoolid	67	27	...	6	100
Kõrgkoolid	56	31	2	11	100
Kohalikud seltsid ja ühendused	47	41	2	10	100
Raamatukogud	46	46	3	5	100
Vabaharidusliit	40	28	1	31	100
Üldhariduskoolid	13	46	19	22	100
Maakonna juhid ja ametnikud	9	47	15	29	100
Valla juhid ja ametnikud	8	48	19	25	100

Allikas : ETKA Andras küsitlus 2010

Andrase konkurentsitu esiletõus seondub kindlasti ka sellega, et vastajad olid Andrase võrgustiku liikmed. Samale küsimusele oleksid Vabaharidusliidu võrgustiku liikmed vastanud ilmselt teisiti. Tahaksin siiski tähelepanu juhtida, et ligi kolmandik (31%) Andrase võrgustiku liikmetest ei oska Vabaharidusliidule hinnangut anda. See peegeldab ilmselt vähest koostööd Vabaharidusliiduga ja kindlasti ka seda, et Vabaharidusliit täiskasvanuhariduse võrgustikuna ei paista piisavalt silma.

Lisaks nendele institutsioonidele, mis olid vastamiseks ette antud, võisid inimesed nimetada ka teisi organisatsioone, mis oma tegevusega täiskasvanuhariduse edendamisele kaasa aitavad. Nimetati täiendavalt järgmisi institutsioone: Töötukassa (5 korral), mittetulundusühingud (4 korral), ettevõtted (4), rahvaülikoolid (3 korral), kultuurikeskused (3 korral), huvikoolid (2 korral) ja vabatahtlikud (2 korral). Ülejäänud institutsioone nimetas üks inimene ning neid ei hakka siinkohal eraldi nimetama.

7. Ettepanekud maakonna võrgustike aktiviseerimiseks

Kokku vastas ankeedile 266 inimest, kes osalesid Andrase teabepäev-koolitustel. Küsitletavaid iseloomustas suur aktiivsus oma seisukohtade väljaütlemistes. Vabade vastustega küsimustele vastas 56 - 78% kõikidest vastajatest. See on erakordselt suur vastajate osakaal, sest tavaliselt vastab küsitlustel vabadele vastustele 3 – 10% küsitletavatest. Kindlasti näitab vastajate aktiivsus Andrase võrgustiku liikmete kõrget motiveeritust kaasa mõtelda ja oma ideid pakkuda täiskasvanuhariduse ja ETKA Andras arengute teemal.

Suhtlusvõrgustiku liikmete vastused ankeedi küsimustele, kus vastuseid ette ei antud, nn. vabad vastused. Küsimuse number ja sõnastus on eraldi välja toodud. Vastused on grupeeritud, kus see võimalik oli, peamiselt on kasutatud vastajate sõnastusi.

Venekeelsete vastajate (Ida-Virumaa) hinnangud on eraldi välja toodud, et venekeelseid vastuseid oleks parem eristada ja mõtestada.

Küsimus 9. Palun pane lühidalt kirja oma mõtted, kuidas maakonna võrgustikku aktiivsemaks muuta

Kokku vastas küsimusele 78% koolitustel osalejatest. Kuna vastustes oli palju sarnaseid seisukohti ja kordusi, siis on vastused grupeeritud teemade kaupa sarnaseid seisukohti kordamata

Vastused:

9.1. Regulaarsem (aastaringne) tegevus, sagedamini üritusi

- Seda mõtet nimetati kõige enam. Umbes 2/3 kõikidest vastajatest tõid esile pideva tegevuse kui kõige olulisema vajaduse ja mõjuri, mis aitaks maakonna võrgustikke aktiveerida;
- Vastajad pidasid oluliseks, et võrgustiku liikmed teeksid omavahel koostööd ka väljaspool TÕN-i organiseerimist, muude tegevuste kavandamisel ja läbiviimisel;
- Näiteks nimetati
  - ühiseid õppepäevi
  - kohapealsete aktivistide mõttetalguid
  - ajurünnakuid mõttevahetusteks, uute ideede tekitamiseks

9.2. Uute inimeste ja organisatsioonide kaasamine

- Võrgustiku laiendamine uute inimeste ja organisatsioonidega oli tähtsuselt järgmine mõte, mis toodi välja lisaks võrgustiku tegevuse regulaarsemaks muutmisele;
- Soovitati kaasata ...
  - uusi liikmeid koolitusasutustest (kõige sagedasem soovitus)
  - ettevõtjaid
  - omavalitsuste töötajaid
  - senisest enam koole
  - raamatukogusid
  - maakonna ajaleht
  - kohalik raadio
  - erinevaid MTÜ-sid, seltse ja teisi kodanikeühendusi
  - aktiivseid inimesi kohtadel, sädeinimesi, kaasalööjaid
- Ühised nõupidamised omavalitsuste juhtidega ja ettevõtjatega
- KOV-ide toetus, rahaline ja vaimne
- Valla volikogude inimeste teavitamine/koolitamine elukestva õppe tähtsusest
- Aktiivne koostöö teiste institutsioonidega (Töötukassa, koolid, vallavalitsused)
- Kutsuda raamatukogud strateegilisteks partneriteks. Seada raamatukogudele konkreetsed eesmärgid ja aidata välja mõelda uusi tegevusi, kuidas nemad saavad kaasa aidata elukestva õppe edendamisele
- Maakonnas tuleks luua eraldi piirkondlikud tugigrupid

- Ühised ajurünnakud kohalike aktivistidega: „kuidas muutuda maakonnas aktiivsemaks“
- Kaasata uusi tugiisikuid
- Erineva taustaga inimeste kaasamine võrgustikku. Aitab muuta võrgustiku mitmekesisemaks
- Luua õpiettevõtteid
- Erinevate vanuserühmade kaasamine
- Kaasata maakonna leht

9.3. Võrgustiku organisatsiooniline täiustamine

- Piirkondlike tugigruppide moodustamine maakondades, senisest enam tegevusi kohtadele (valdadesse, linnadesse). Sellest tulenevalt pakuti, et regulaarselt võiksid toimuda erinevate piirkondade inimeste kokkusaamised
- Oli ettepanekuid koolitusürituste korraldajaid tasustada, mitte eeldada seda tööd lisakohustusena. Arvati ka, et igas maakonnas võiks olla inimene, kellele võrgustiku tegevuse korraldamine oleks põhitöö. Organiseerijate püsiva tasustamisega seonduvad ettepanekud ei olnud siiski sagedased
- Suurem vastutus maakondlikele koordinaatoritele
- Tihedam koostöö koordinaatori ja meeskonna vahel
- Maakonna võrgustikku võiksid olla kaasatud inimesed vallavalitsusest ja -volikogust

9.4. Virtuaalne suhtlus

- Tekitada virtuaalne keskkond, kus oleks pidev info koolituste ja õppimisvõimaluste kohta
- Maakonnas – luua õppijate/õpetajate suhtluskeskkond
- Käivitada täiskasvanuhariduse portaal maakonna kodulehel, TÕN-i otselink võiks olla maakondade virtuaalsetes infoportaalides
- Suhtlemise listid maakonnas, suhtlusfoorumid, et hoida suhtlust elavana
- Suhtluskeskkond võrgustiku liikmetele
- Veebisuhtlus regulaarseks

9.5. Inimeste tunnustamine ja motiveerimine

- Kasutada täiendavaid tunnustamise vorme, rohkem tunnustamist
- Tähtsustada inimeste panustamist nende tööandjate silmis
- Motivatsioonisüsteem võrgustiku liikmetele
- Koolitajatele ühiseid seminare omavahel praktiliste kogemuste jagamiseks
- Koolitusi teemal kuidas suhelda interneti teel erinevate riigiametitega (Maaamet, Maksu- ja Tolliamet jt)
- Rohkem tähelepanu täiskasvanuhariduse eesmärkidele
- Meeste aktiivsem kaasamine õppimisse

9.6. Koostöö meediaga

- Tegevused nähtavaks ja süsteemsemaks
- Reklaamida tegevusi rohkem maakonna lehtedes
- Aktiivsem meedias teavitamine

9.7. *Reklaami aktiivsem kasutamine*

- Tänavatele elav reklaam koolituste kohta (maskotid jm)
- Õpibussi tüüpi tutvustused, aga buss võiks olla kohapeal kauem, näiteks üks päev
- Maavalitsuse kodulehele TÕN-i link ja täiskasvanud õppija portaal, kuhu koguneb info kõikide teadaolevate koolituste kohta

9.8. *Uued sihtrühmad*

- Uute sihtrühmadena, kellele orienteeruda toodi välja
  - omavalitsuste volikogude liikmete teavituskoolitus
  - koolilaste vanemad
  - raamatukogude töötajad

Venekeelsete vastajate hinnangud ...

võrgustiku aktiveerimiseks antud hinnangute põhjal võiks venekeelsete vastajate peamised seiskohad võtta kokku üldistuseks „infonälg“ ja „venekeelse info suur tähtsus“.

Venekeelsed inimesed vastasid nn. vabadele küsimustele tunduvalt harvemini kui eestikeelsed vastajad. Ilmselt ei ole venekeelsete vastajate kogemused ja koostöö Andrasega sedavõrd aktiivsed kui eestlastel.

Enamikes vastustes toodi lihtsalt välja ütlusi: „rohkem infot vene keeles“, „rohkem reklaami koolituste kohta“, „edastage infot kohalikus raadios ja ajalehtedes“, „reklaam võiks olla käidavates kohtades – kauplustes, raamatukogudes“.

Seega võiks üldistada, et venekeelsed vastajad Ida-Virumaalt mõtlevad vähem võrgustiku ja koostöö peale. Nende jaoks on esialgu tähtis eelkõige info koolituste kohta ja infokanalid, kuidas infot edastada. Kõige olulisema momendina, mida venekeelsed vastajad esile tõid, et info koolituste kohta oleks venekeelne. Kaugemale info edastamisest venekeelsed inimesed Ida-Virumaal esialgu ei mõtle.

8. Võrgustiku liikmete ootused ETKA Andrasele

Küsimus 10. Sinu mõtted, mida ETKA Andras võiks veel teha elukestva õppe edendamiseks

Kokku vastas sellele küsimusele 56% kõikidest vastajatest.

Vastused:

Ootused Andrasele, ehk vastajate arusaamad sellest, mida Andras võiks veel täiendavalt elukestva õppe arendamiseks teha, olid eripalgelised ja neid oli raske grupeerida. Seetõttu on vastajate mõtteid esitatud sellisel kujul, kuidas inimesed oma ettepanekuid ankeeti kirjutasid. Oli mitmeid Andrase tegevusega

rahulolevaid vastajaid, kes kirjutasid, et Andrase tegevus on OK ja pole midagi täiendavat lisada. Enamik vastajatest pakkus siiski täiendavaid mõtteid.

10.1. Rõhutati soove, et Andrase korraldatavad tegevused oleksid aastaringsed

- Järjepidevus on väga oluline
- Aastaringsed koolitused
- Aktiivi kaasamine ja pidev koolitamine
- Teha vabatahtlikest andmebaas, kes võiksid kaasa lüüa

10.2. Uued suunad, koostöö ja koolitused

- Andrast kiideti päris sageli, näiteid:
  - Andras „teeb niigi palju“, pole midagi muud tahta
  - Andras on TV-s pildil ja raadios kuuldel, see on suur samm edasi
- Koolitused, kus õpetatakse üritusi korraldama
- Koolitused sotsiaalse toimetuleku parandamiseks ja praktiliste oskuste parandamiseks
- Koolitada rohkem koordinaatoreid
- Maakonnas võiksid olla erinevad koordinaatorid/koostööpartnerid, TÕN-i koordinaator ja VÕTA koordinaator eraldi
- TÕN on populaarne, selle raames saaks teha täiendavaid üritusi
- Tegevused noortega, motiveerida neid kooli lõpetama
- Vanuserühm 18-30 on oluline, nendeni peab jõudma teisiti kui vanemate rühmadeni, interneti võimalusi enam ära kasutama
- Üldhariduskoolide sidumine, sealt saab kõik alguse
- Koolilaste vanemate õpetamine/teavitamine
- Võtta lapsevanemate sihtgrupp orbiiti, õpetada neid õpetama (oma lapsi), tutvustada õpetamise meetodikaid
- Orienteeruda enam passiivsetele piirkondadele, kus info ei liigu
- Maakondades kolme valdkonna koolitajate koostöö (ettevõtlus, avalik sektor ja kodanikuühendused)
- Täiskasvanud õppijate messid
- Laagrid, kokkusaamised sagedamini
- Aktiivsem koostöö kutsehariduskeskustega koolituste läbiviimisel
- Koostöö lasteaedade ja üldhariduskoolidega
- Koostöö Töötukassaga
  - Andrase koolituste info teha kättesaadavaks ka Töötukassas
- Tihedam koostöö ministriumiga ja Töötukassaga
- Ühised üritused teiste institutsioonidega (kõrgkoolid, kutsekoolid, vabaharidusliit)
- Kaasata enam tööandjaid, läbi nende propageerida elukestvat õpet
- Regulaarsed mõttetalgud, otsida oma kohta ja olla uuenduslikud
- Peaks olema andmebaas koolitajatest, keda saaks kutsuda kohtadele koolitajateks
- Kogemustega koolitajate baasil moodustada mentorite grupp, kes tegeleksid koolitajatega individuaalselt
- Seada eesmärgiks jõuda enam ääremaadele, ka kõige kaugematesse küladesse
- Üritused kõikidesse maakondadesse, mitte ainult Tallinn ja Tartu

- Kui oleks rohkem raha, saaks kutsuda täiendavalt koolitajaid
- ETV Tagatargemad peaks jätkuma, see on väga hea saade ja elukestva õppe propageerija
- Suvekool ja talvekool pidevalt tegutsema

10.3. Andrase tegevuste aktiivsem tutvustamine

- Andras peaks oma tegevusi rohkem reklaamima
- Veelgi enam reklaami
- Uus saade TV-s kus õpetatakse inimesi majanduslikult mõtlema
- Kajastada senisest rohkem toimunud üritusi meedias
- Õppivate täiskasvanute tunnustamine ja eeskujuks seadmine võiks olla järjepidevam
- Tunnustatud inimesi võiks senisest enam tutvustada meedias
- Püsida meediaga suhtlemisel „kaardil“. Senine tegevus on väga OK
- Rohkem väljundeid meediasse, Õpitrepp on hea näide
- Kaasata ETV ja ER harivate saadete tegemisse
- Õppimise propageerimine TV saadetes
- Andragoogide töö senisest mõjukam esiletõstmine

Venekeelsete vastajate hinnangud ...

- Korraldada ümarlaudu ja mõttevahetusi kohalike omavalitsuste esindajatega
- Peeti oluliseks uute organisatsioonide kaasamist
- Nimetati Andrase suve- ja talvekoole koostöö vormidena
- Informatsiooni levitamise tähtsustamine
- Noortekeskuste organiseerimine
- Üritusi sooviti sagedamini kui kord aastas
- Rohkem infot koolituste kohta
- Tehke tasuta koolitusi
- Venekeelseid koolitusi täiskasvanutele
- Regulaarsed üritused/koolitused võiksid toimuda vähemalt 4 korda aastas
- Atraktiivsete eestkõnelejate kaasamine
- Venekeelsete koolitajate võrgustiku loomine

Küsimus 16. Mida Sa ootad Andraselt?

Küsimusele vastas 58% kõikidest ankeedi täitnutest. Nagu näha on vastajad siinkohal välja pakkunud palju „unistusi“, mida Andras võiks teha kui ta oleks kõikvõimas ja rahalisi piiranguid ei oleks. Grupeerisin siin subjektiivselt vastused kahte rühma, esiteks „põnevad kuid veidi ebareaalsed“ ja teiseks „huvitavad ning realistlikumad“. Kui osa ettepanekuid tunduvad liialt unistuslikud, võib neid lugeda teises võtmes. Kindlasti on Andrase juhatusel ja teistel initsiaatoritel kasulik teada, millest mõtlevad ja unistavad Andrase võrgustiku liikmed.

Vastused:

16.1. Põnevad, kuid keeruliselt elluviidavad soovitused

- Murda müüt, et kool on ainult lastele
- Tihedam koostöö ettevõtjatega, õpetada ettevõtjaid hindama inimeste täiendõpet
- Tööandjate motiveerime, et soosiks töötajate täiendkoolitusi
- Ühiskonna prioriteetide suunamine hariduse väärtustamisel
- Koostöö erinevate sihtrühmade vahel (ühisosa otsimine)
- Koolide ja kutsehariduskeskuste koolitajad peaksid saama andragoogi koolituse. Hiljem võivad taotleda kutset
- Määratleda täpselt erinevad sihtrühmad täiskasvanuhariduses ja kaardistada nende vajadused
- Luua keskne infobaas täiskasvanute õppimisvajadustest (analoogid: city-24, hinnavaatlus jt. Luua keskkond, kuhu kõik koolitusfirmad kes tahavad, saavad oma infot või linke üles panna. Seda peaks rahastama HTM)
- Toetus projektidele (omafinantseeringud). Omavalitsused ei toeta koolitusprojekte omafinantseeringutega
- Eestkoste tegevust, selgitada milline on riigi ja omavalitsuste osa elukestvas õppes
- Käivitada koolitajate mõttekojad, neile tutvustada uusi suundumusi täiskasvanuhariduses
- Aastaringne aktiivne meediategevus

16.2. Huvitavad ja realistlikumad ettepanekud

- Võrgustiku tugevam haldamine
- Viia virtuaalsetes keskkondades kokku tasuta koolituste pakkujad ja potentsiaalsed õppijad – tekitada andmebaase, suhtluskeskkondi, Andras facebook'i
- Andras peaks tulema aktiivselt sotsiaalvõrgustikesse (facebook jt)
- Andrase aktiivsem koostöö erinevate sihtrühmadega kohalikul tasandil
- Rõhutada elukestva õppimise tähtsust erinevatele sotsiaalsetele gruppidele erinevalt. Iga olulise sihtgrupi jaoks oma taktika
- Koolitused, kus õpetatakse inimestele enesetäiendamist
- Rohkem infot õppimisvõimalustest
- Õpiringide ja kursuste toetamine
- Tasuta koolitusi senisest enam
- Rohkem üritusi kohtadel ja piirkondades
- Julgustada inimesi, ületamaks barjääre, mis on elukestvaks õppimiseks vaja
- Vaimset tuge, võimalust omavahel teavet vahetada (virtuaalne foorum)
- Võrgustiku arendamine ja laiendamine
- Uued kampaaniad, kus rõhutatatakse täiskasvanud õppijate olulisust
- Tegutseda aktiivsemalt koolitusinfo jagamise keskusena
- Infopäevi
- Edulugusid
- Koolitajate toetamist
- Aktiivsem tegevus aastaringiselt
- Rohkem orienteeruda maal elavatele noortele

- Teavitustöö
- Võimalikult laia sihtrühmani jõudmine
- Hoida senist taset on suur eesmärk
- Rohkem vahendada põnevaid tegevusi teistes maakondades
- Aastaringelt täiskasvanud õppija nädalaid (* 4 nädalat, igal oma parim, õppija. Koolitaja jne. eeldab tugevat kohapealset organisatsiooni)
- Järjepidavust
- Innovaatilisust
- Õppimisvõimaluste laiem tutvustamine
- Huvi äratamine õppimise vastu
- Tunnustamiste jätkamine
- Spetsialistide ümarlauad ja info sellest suurele võrgustikule
- Koolituste „heade praktikate“ jagamine
- Ajakirjandusega (linna- ja maakonna lehed) senisest parem koostöö
- Arendada kodulehte, konkreetsete kogemuste jagamine, mis maakondades toimub
- Koolitajatele rohkem infopäevi
- Maakondlikud infobaasid. Et saaks kohapeal teada, kes elukestva võrgustiku vedajad on
- Elukestva õppimise propageerimiseks kasutada ka teisi võrgustikke, kus on palju organisatsioone ja inimesi
- E-koolituse suunaga senisest enam tegeleda
- Aidata koolitajatel lektoreid leida
- Kaasata koolitajatena erasektori esindajaid ja kõrgkoolide inimesi
- Õppimise promo rohkem ka ääremaadele
- Tulge maainimestele lähemale
- Andras võiks teha praegu palju aktiivsemat koostööd Töötukassaga, pakkuda neile oma koolitajaid
- Teha Andrase list aktiivsemaks, foorumi režiimis korraldada suhtlust
- Toetada rahaliselt heade lektorite saamist maakondadesse
- Omavaheline infovahetus maakondade tegevuste kohta, et oleks teave kõikide maakondade tegevusest, üritustest
- Aktiivsem koostöö EVHL-ga, kaasata enam nende võrgustikku

16.3. Andrase tublidust rõhutati pidevalt

- Andras on palju teinud, oluline et õpihimulised ise jõuaksid Andraseni
- Andras on omalt poolt kõik teinud, mis võimalik
- Andras on väga tubli

Venekeelsete vastajate hinnangud ...

Venekeelsed vastajad Ida-Virumaalt ei suuda täna eestlastega võrdväärselt kaasa mõtelda Andrase võrgustiku arendamise võimalustele

Venekeelsete vastajate peamised ootused Andrasele:

- Korraldada kohtumisi ja infovahetusi
- Rohkem infot Andragoogi eksami andmise võimaluste kohta
- Saada abi ...

- mõttekaaslaste leidmiseks
- koolitusega tegelevatele organisatsioonidele
- ja rahalist toetust
- materiaalist toetust projektide elluviimiseks
- Organiseerida koostööd
- Korraldada koolitusi, mis aitaksid tööd saada
- Uusi innovaatilisi koolitusi
- Rohkem õppimisvõimalusi